Ч. 34. Pocztowa należytość opłacono ryczałtem. Львів, неділя 18. серпня 1929. Рік XXXI.

Виходить що тижня в неділю.

Адреса редакції і адміністрації: „Свобода“, Львів, Ринок 10, II. пов.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА

Орґан Українського Національно-Демократичного Обєднання.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот. В Америці 2 дол. річно. Зміна адреси 50 сотиків. Поодиноке число коштує 20 сот.

Телеф. Редакції: 29-41. Телеф. Друкарні: 29-26.

Перед загроженими позиціями.

На західньому й на східньому пограниччу польської держави розвивають дуже жваву роботу польські товариства, т. зв. „Товажиства Охрони Кресуф Заходніх і Всходніх“. Коли навіть хто не знає, то догадається, які завдання мають ті Т-ва. На заході живе між поляками дуже великий відсоток німців, а на сході поляки подекуди є лише в невеличкому відсотку серед українського моря. Відомо, що за західньою польською границею є сильна німецька держава, а за східньою живе багатоміліоновий український нарід, який також невпинно йде до своєї державности. Таким чином може настати час, коли польські сусіди впімнуться за своїх земляків і за їх землі. Отже згаданим Т-вам ходить про це, щоби до того часу польські пограничча набрали чисто польського характеру, щоби держава мала повну підставу обороняти їх, як землі замешкалі переважно поляками.

Ми знаємо, що такі Т-ва існують, знаємо на що вони існують, але рідко коли згадуємо про них і про їх працю, а вже зовсім не витягаємо з того науки для себе. А ту науку треба витягнути, бо її брак відчувається в нас на кожному кроці. Адже ми також маємо свої окраїни, які далеко більше загрожені для нас, як прм. польське західнє пограничча для Польщі. Така Холмщина й Підляшша вже навіть не зараховані до земель з переважаючим українським населенням. Там навіть не обовязує польський закон про місцеву мову з 1924 р. Там не може бути навіть мови про українську школу, там ви по закону не маєте права до жадного уряду писати по українськи, там по закону урядник має право вас не розуміти, коли ви говорите не по польськи. Що з того виходить — то-ж ясно. Ті землі з часом мають бути для нас зовсім страчені. І воно до цього йде.

Але таку Холмщину ми маємо й у себе під боком; — це наша Лемківщина. Там також йде намагання вибити лемків з під українського культурного впливу, розводиться там кацапщину і православіє, щоби лемків навіть релігією відріжнити від української Галичини, а рівночасно розставляється всюди польські сіти, щоби з часом в тих сітях Лемківщина зовсім стратила свій український характер.

Не краще стоїть справа на Поліссю, яке граничить з білорусами. Там наш нарід найбільше відсталий, його відбивають від українства тим, що нібито він білоруський, то „русскій“ — себ-то російський, а рівночасно його полячать.

Тепер пригляньмося справі: поляки мають свою державу, свою поліцію і військо для охорони своїх границь і крім того — творять ще й громадські орґанізації для охорони польскости на пограниччах. Ми того всього не маємо, наш нарід на окраїнах дуже сильно загрожений, а ми навіть не дуже то тим цікавимось. Мало того — ми нашими окраїнами зовсім не цікавимось, а коли назбірається в нас трохи більше енерґії, яку можнаби вложити в поширену працю на наші окраїни, то ми зуживаємо її — на внутрішні спори.

За останні літа ми перебули дуже тверду школу народньої роботи. Сьогодня вже кожний повиненби розуміти, що доля нашого народу спочиває в руках всіх українців і наш обовязок допомогти одні другим, щоби колись не було в нас знов поділу, як галичане і наддніпрянці. Наш обовязок так підтягнути весь наш нарід, щоби не було „певних“ і „непевних“, а всі щоб однаково двигали тягар народньої справи, щоби це розуміли, вміли і могли той тягар двигати. На жаль того ми сьогодня ще не можемо сказати про весь наш нарід та й зовсім майже не працюємо, щоби хоч в короткому часі ми могли сказати, що вирівнали хоч згрубша ріжниці, які ріжнять українців ріжних областей. Ми боремось між собою за то, щоби в одній чи в другій місцевости защепити в народі той чи инший політичний погляд, а забуваємо, що на окраїнах чекає на нас тяжка праця і боротьба за саму національність українців. Ми роздріблюємо свої сили в міжпартійній боротьбі, а забуваємо, що навіть всім нам разом трудно обслужити всі наші области під освідомлюючо-національним оглядом. Треба людей на Полісся, Холмщину, Підляша, Лемківщину — ба навіть на Волинь, а скажіть, де вони?

Хто роздумає над цим, той мусить осудити розбивання наших національних сил, — той мусить признати, що Українське Національно-Демократичне Обєднання має дуже важні причини кликати всіх українців до обєднання — до створення одноцілого українського національного фронту.

Вічовий рух.

Повіт Рудки, Ліско, Городок Я. і Самбір. З діяльности посла Гр. Тершаківця за місяць липень 1929 р.

Дня 2-го липня посол Гр. Тершаковець виголосив на господарській нараді в домі „Просвіти“ в Ліску реферат про господарське положення нашого народу під Польщею а також обговорив подрібно затяжну та важку боротьбу Укр. Парл. Репрезентації на соймовому й поза соймовому ґрунті. — Дня 7-го віче у Вощанцях, рудецького пов., по причині сильної зливи та бурі не відбулося, натомість відбулося дня 12-го справоздавче віче на площі біля церкви в Монастирци, пов. Ліско. — Дня 14-го відбув пос. Тершаковець дов. нараду в Глиннім пов. Ліско. — Дня 22-го відбулося велике окружне віче в Балигороді перед полуднем в „Народнім Домі“, а тогож дня вечером відбулося віче в громаді Терка, пов. Ліско. — Дня 28-го відбулося велике окружне віче в Савчанах коло Городка Ягайлонського. На всіх цих вічах і дов. нарадах висказано повне довірря Укр. Соймовому Клюбові, а з окрема послові Тершаківцеві за дотеперішню працю і оборону народніх прав. Всюди ухвалювано відповідні резолюції, в першу чергу у шкільній справі. — На день 21-го липня розпочав посол Тершаковець віче під голим небом в Пинянах, самбірського пов., але в часі його промови комендант постерунку, покликуючись на телефонічне зарядження староства, розвязав віче.

Сокальщина. В місяці липні докінчував посол Володимир Кохан визначений Пов. Нар. Комітетом Сокальщини ряд районових віч. В доповненнє до попередніх звітів відбув пос. Кохан дня 11-го повітове віче в Белзі а районове дня 28-го в Боратині. Дня 4-го серпня відбулося віче в Городиловичах, а 11-го в Лучицях.

Равщина. Дня 12-го липня на велике віче в Хлівчанах прибули посли Іван Ліщинський і Володимир Кохан. Посол Ліщинський здав звіт з діяльности Укр. Парл. Репрезентації на терені сойму і в краю, посол Кохан виголосив з черги обширний організаційний реферат. Зацікавлення рефератами а відтак дискусія були доказом, що громада Хлівчани є одною з найсвідомійших в Сокальщині. Дня 21-го липня уладив пос. Володимир Кохан справоздавче віче у Вільках Мазовецьких. Місцеві кацапи наміряли розбити віче, одначе промова пос. Кохана трафила до душі навіть тих, які мали бути використані до цього „русского“ виступу. Поважний настрій віча намагався перервати тільки один місцевий наказний комісар і проводир „русскіх“ Возняк, але самі його співгромадяне дали йому змісця научку, яку певно не так скоро забуде. Як всюди так і в цій громаді віче викликало між громадянами замітний підйом. Тогож дня вечером влаштував пос. Кохан віче в Стаях. Всюди ухвалено повне довірря і подяку Укр. Парл. Репрезентації, а зокрема послові Коханові за дотеперішню діяльність.

Присилайте передплату!

ПОВІДОМЛЕННЯ.

Посол Д-р. Володимир Загайкевич. окр. Перемишль, є на відпустці від 4. VIII—26. VIII.

Освітня й господарська орґанізація.

ЯВОРІВЩИНА. Дня 22-го липня відбулася з участю пос. Волидимира Кохана освітньо-господарська нарада в Завадові. Ця громада замітна тим, що до тепер не має ніякого товариства. Віримо, що по відбутті тієї наради життя громади зміниться на краще. На цій нараді говорив ще зокрема про значіння молочарства п. Володимир Матвіяс з Яструбович п. Сокаль.

СТАРОСАМБІРЩИНА. В неділю, дня 28-го липня відбулося в Старій-Ропі свято „Просвіти“. Свято це випало дуже гарно. Від філії „Просвіти“ в Старім Самборі зложив привіт Осип Турянський. Свято закінчилося патріотичною промовою о. дек. Олексина і відспіванням національного гимну. По святі відбулася товариська забава.

Пов. Стрижів, с. Бонарівка. Українці тут у меншости серед польського моря, але живуть спільним з цілим народом житям: орґанізуються на всіх ділянках народнього життя. Вже третій рік існує в селі споживча кооператива „Згода“, що розвивається гарно та має два склепи. Цього року основано ще й кредитову кооперативу „Ощадність“. Освітнє життя процвітає у Читальні „Просвіти“, яка може справді похвалитися великим 16 метрів довгим а 12 широким будинком.

Проти неправди.

КОМУНІКАТ.

В 33-34 числі „Громадського Голосу“ з дня 10. серпня 1929. р. в статі п. н. „Мова фактів“ сказано між иншим, начеб то сенатор Децикевич поставив на Виділі „Просвіти“ внесення, щоби для вшанування 10-ліття істнування польської держави вивісити 11. листопада прапор на будинку „Просвіти“.

Головний Виділ Товариства „Просвіта“ подає отсим до відома, що справа удекорування дому „Просвіти“ в 10-ліття польської держави не була предметом наради Головного Виділу, тому і внесення, про яке згадує „Громадський Голос“, не могло бути поставлене. Справа обмежується до сего, що щойно по засіданні Виділу дня 7. листопада 1928. р. адміністратор дому повідомив присутних ще членів, що дільничевий Комісаріят зажадав, щоби „Просвіта“ удекорувала дім з вище наведеної нагоди. Це звідомлення було предметом цілком приватної і довірочної виміни думок. Думку присутних устійнено однозгідно так, щоби дому не декорувати, а що до одноцілого поступовання порозумітися з иншими установами“.

ЗА ГОЛОВНИЙ ВИДІЛ Т-ВА „ПРОСВІТА“ у Львові

М. Галущинський голова, *С. Маґаляс* з. секр.

З цього комунікату бачимо виразно, як і чим воюють радикали, щоб лиш знеславити перед народними масами Укр. Нац. Дем. Обєднання. Годиться тут пригадати радикалам, що брехнею весь світ пройдеш, але назад не вернеш.

Побідники в Газі сваряться.

Конференція в Газі, яка розпочалася 6. ц. м., має ніби то бути останньою ліквідацією великої війни. Але ліквідація війни має інше значіння для побідників, а зовсім інше для побіджених. Прм. німці хотіли би, щоби та ліквідація зліквідувала величезні тягарі, які на них наложили побідники, а англійці, бельгійці й інші французи хотіли би, щоб як найскорше, найпевніше і найбільше витягнути від німців. Виходилоб, що на гаській конференції повинні би сперечатися з одного боку німці, а з другого всі побідники. Бо то німці мають аж через 67 літ платити великі гроші всім побідникам: навіть таким, як Ромунія — річно по 20—43 міліони марок, Портуґалії по 8—13 міл., Греції по 7—9 міл., Юґославії 22—84 міл., а навіть Польщі по пів міліона марок річно. — Не говорючи вже про Францію і Анґлію, яким треба платити сотні міліонів — а всім разом по 2 міліярди марок річно. Проте німці на конференції спокійні. Не здімовляються платити, тільки домагаються уможливити їм заробляти ті гроші, щоби їх могли платити. Зате, як звичайно буває, посварилися побідники, коли заговорили, як ділитися німецькими грішми. Дуже гостро виступила на конференції Анґлія проти стягання німецьких боргів в натурі — залізом, вуглем і т. п., бо це загрожує англійському промислові. Інші знов не погоджуються з Анґлією і через це мало що не дійшло до розбиття конференції. Дивлючись на це все головний німецький делеґат поїхав собі до дому, до Берліна. Хай, мовляв, посваряться, а як успокояться і вже можна буде з ними доладу говорити, тоді приїду.

Ми вже знаємо, чим то пахне така сварка. Колись серби з болгарами разом били турків, а як прийшло до поділу того, що добули, то побилися між собою. І сварка на конференції в Газі також може скінчитися тим, що давні приятелі стануться ворогами. Цього й бояться учасники конференції і радять на всі лади, щоби не допустити до розбиття. Одна берлінська ґазета пише, що ніби то мають просити аж американських великих банкірів, щоби приїхали до Гаґи і були посередниками в спорі.

Через те все, колиб навіть конференція в Газі щось врадила, то вже мало хто вірить, щоби цього вистарчило на довго.

Більшовики з китайцями знов не поладили.

Радянсько-китайські відносини знов загострилися. Радянські літаки роблять демонстрації над китайським погранччам, а в генеральному штабі червоної армії, якому дуже забагається війни, запанував бойовий настрій. Натомісць в Китаї занепокоїлись. Національний уряд Китаю бачить страшну руїну краю по довголітній братовбивчій війні і хоче запевнити китайському народові спокій, щоби поправити його тяжкі умовини життя. Для цього навіть зменшено там армію з 2-ох міліонів на 800 тисяч. Китай заповів, що коли не дійде до порозуміння з Рад. Союзом, то він звернеться за посередництвом чи порадою до Ліґи Націй. Не виключене, що нове напруження є лише хвилеве, щоби згодом знов обі сторони засіли до спільних нарад над примиренням

Незалежність Єгипту.

Справа незалежности Єгипту посунулася дуже далеко вперед. Міністри загарничних справ Анґлії і Єгипту обмінялися нотами, в яких є проект нового англійсько-єгипетського договору. На підставі того договору Анґлія забирає з Єгипту свої війська, зносить уряд високого комісаря, а її інтереси заступатиме в Єгипті амбасадор. Зі свого боку Єгипет посилає свого амбасадора до Льондону і зголосить приступлення до Ліґи Націй. Анґлія затримує свої війська лиш біля Суеського Каналу, який лучить Середземне море з морем Червоним і є дуже важним комунікаційним вузлом для Анґлії. Цей канал дає Анґлії найкоротшу водну дорогу до Індій. Тепер замість залежности Єгипту від Анґлії буде заключена між ними дружня спілка.

Є це дальший крок розумної політики Анґлії, яка зміркувала, що насильством довго не втримає своєї влади над кольоніями, і наділює їх волею, яка забезпечує їй прихильність звільнених країн і трівалу корисну спілку. За Єгиптом прийде черга на Індії, які також надіються тепер для себе ріжних полекш.

Ріжні вісти.

— Комісар освіти Рад. Союзу Луначарський подався до димісії. Чому — невідомо.

— Німецькі ґазети повідомляють, що Анґлія поробила вже певні зарядження щодо відкликання своїх військ з Надренії. Анґл. війська покинуть Надренію без огляду на те, які висліди дасть гаська конференція.

Зруйновання церкви в Павловичах, грубешівського повіту на Холмщині.

Цер[illegible] Павловичах нараховують 345 літ. В 1920 р. влада запечатувала її разом з иншими церквами. Тоді забрано з церкви фелони, книжки, образи, чашу, мирницю і ін. Чашу і мирницю забрав польський парох з сусіднього села Ощава, говорючи — „мнє то потшебне, бо теґо нє мам". В церкві остались лиш старі образи і памятки з написами на стінах і стовбах.

Від 1920 р. церкви ніхто не зачіпав, лиш в в свята люде приходили під замкнені двері на молитву. Шойно 28. липня ц. р. приїхали до села війт з Долгобичева, комендант постерунку і писар, оглянули церкву і заповіли, що на другий день приїде староста, бо треба з церквою „щось" зробити. Але на другий день приїхав не староста, а три фіри з тим самим війтом і писарем, 5 поліціянтів і якісь люде з пилами, сокирами, гаками до гашення вогню і иншим знаряддям. Не порозумівшись навіть з місцевим начальником громади (солтисом), пішли до церкви, війт з поліцією зірвав печатки, а люде, що приїхали, почали відразу валити здвиницю.

Місцевий старенький селянин Приемський благав, щоб не руйнували церкви поки не зійдуться люде з поля (бо все було на жнивах), та не порозуміються якось зі старостом. Але його не слухали, а комендант успокоював його, що зараз приїде староста з православним священником, то тоді громадяне будуть перед ними скаржитись.

Збіглись люде з поля. Почався крик, лемент. Люде з других сіл, за 3—4 клм., оповідають, що чули у себе той крик і лемент.

А тимчасом руїна продовжувалась. В середині зруйнували іконостас, престіл. Потім з лоскотом звалили копулу з хрестом. Хрест погнувся і зарився глибоко в землю, а копула розбилась на тріски.

Через 5 годин з церкви осталось румовище з порубаними образами з іконостасу і з погнутими хрестами. По скінченій святотацькій роботі засіли їсти. Їли і пили, бо війт з Долгобичева привіз з собою і горівку. Підкріпившись — поїхали виспівуючи пісоньки власного укладу як: „Гей на горі, горі церковця стояла, дзісейшего дня з наших ронк упадла".

Дня 31. липня приїхав до села один поліціянт з 8 робітниками і хотів забрати матеріял з румовища. Їм заступили дорогу жінки. „Ми — казали — вже самі собі поскладаємо, але перше привеземо людей, хай подивляться, що ви з нами виробляєте". І дійсно громадяне вислали делеґацію до посла Кохана і до Сокаля за порадою. А згодом приїхало до села 5 поліціянтів з відомим вже війтом і писарем та з робітниками. Поліція почала розганяти жінок, що майже не відходили від зруйнованої церкви. Положення загострилося і ставало щораз грізніще. Врешті на просьбу одного з найповажніших селян, радного Кліща, і инших, всі, що приїхали, відїхали з нічим. Але відїхали не на довго. В ночі, біля год. 2-гої, приїхала поліція і почала арештувати людей та списувати протоколи. Арештовано 5 осіб — 4-ох чоловіків і одну жінку, та переслухано 57 жінок. Арештованих відставлено до Грубешова.

Точні відомости про подію передано Українській Парлям. Репр., щоби представила справу висшій владі і добивалася покарання винновних. Цю справу вже порушив заступник голови Обєднання пос. Целевич на авдієнції у міністра внутрішних справ, який обіцяв справу розслідити. Чим це скінчиться, невідомо. Поки що знаємо лиш, що церкву зневажено і зруйновано, а вина за це падає не лиш на тих, що руйнували.

— Болгарія вислала до Югославії ноту, в якій пропонує начати переговори, щоби полагодити всі спірні справи між обома державами.

— З нагоди 10-ліття німецької республиканської конституції прийшло в Берліні до бійки між демонструючими комуністими і республиканцями.

— Американський державний банк підніс дисконтову стопу, себто зробив дорожчим американський кредит, щоби стримати відплив ам. капіталів закордон. З того приводу на американській біржі впали в ціні вартісні папери, на яких біржевики стратили грубі міліони долярів.

— Поляки страшно розгнівались на румунів. Бо де-ж таки: Польща зложила найдешевшу оферту на доставлення Румунії льокомотив, а Румунія взяла — та й замовила льокомотиви в Німеччині.

— „Графа Цеппеліна" зустріла на американському березі 30-тисячна товпа. Він вже повернув назад до Европи, а скоро має полетіти в подорож навколо світа.

Війна псів зі щурами.

Підчас перегляду варшавських каналів маса щурів напала на одного робітника. З великим трудом инші робітники витягнули його на денне світло. Одіж на ньому перемінилась під зубами щурів у лахміття, а весь він був покалічений і окрівавлений. Цей випадок примусив негайно виповісти масам щурів війну. До каналу впроваджено сфору псів-фокстеріерів. Почався бій, який трівав кілька годин. Побідили пси. На місци бою оставили щурі до тисячі трупів.

Турботи лемків.

Лемківщина — це той наш глухий кут на південний захід від Перемишля, де шириться кацапщина і православіє на те, щоби нищити український дух і згодом все спольщити. Довго лемки піддавалися ріжним ворожим впливам і думали, що українство це для них щось чуже. Але з часом починає брати верх живий дух народу і лемки починають розуміти й захоплюватися своєю рідною українською національною ідеєю. І головне, що все це йде з самого народу, з селянських мас, бо ні там нема української інтеліґенції, хиба одиниці священики і вчителі, які є залежні від шкільної власти, ні наші орґанізації не поширюють туди належно своїх впливів.

Дуже цікаве явище: на Лемківщині дуже часто жінки проявляють більше активности в громадських справах, як чоловіки; і головно — підходять до справи з зовсім правильного боку. Найважнійшим завданням української жінки є виховання молодого покоління. Це якраз головно цікавить лемківську жінку, а через це вона дуже уважно ставиться до шкільництва.

Може якраз через це справа шкільництва стає на Лемківщині дуже пекучою. З одного боку йде дуже сильна акція шкільних властей, щоби як найскорше по українській школі на Лемківщині не стало і сліду, а з другого — лемки щораз завзятійше стають до оборони своєї школи. Справа школи — це тепер справа найбільших турбот лемків.

Рівночасно шириться на Лемківщині і позашкільний культурно-освітній і кооперативний рух. Але як довго того всього там не було, так довго лемко мав спокій, коли-ж під лемківську стріху почало заглядати світло сонця, то почалось те, що і в нас водиться: нищення читалень, перешкоди кооперативам, висилання українських учителів на Мазури.

Українські школи дуже ревно прочищує шкільний інспектор в Новому Санчі. Останнього року 8 укр. учителів пішло на Мазури або на примусову пенсію, а на їх місце прийшли учительки-польки, які навіть не розуміють української мови. В цьому році знов очікують, що повториться те саме. Але й самі школи не мають спокою. В селі Лабовій мають злучити українську школу зі 120 учнями зі школою польською, в якій є всього 40 дітей на половину польсько-жидівських. Звичайно, що з того сполучення вийшла би — польська школа. Знов з села Криниці інспектор намагається забрати з 6-клясової української школи 4 висші кляси і перенести їх до польської школи в Криниці-Здрою, де нема на це навіть відповідного помешкання, щоби згодом повернути їх назад до села але вже польськими. Про візитації в школах то нема що й говорити: їх вислід в українців завсігди найгірший.

Мають лемки клопіт ще й з медалями, які влада роздає людям нібито за всякі заслуги. Ті медалі завертають людям голови і роблять з них просто хрунів.

До недавна лемки відносились байдужно до всяких громадських справ, одже і до школи. Але тепер і їм забракло терпіння. Вони просять наших послів, щоби заглядали туди і головно, щоби належно представили справу нашої школи. І туди повинні їхати не лиш наші посли. Ми всі мусимо звернути увагу на Лемківщину, щоби не виставляти слабих лемківських сил на занадто тяжку пробу.

З українських північних земель.

З ЛУЦЬКОЇ ҐІМНАЗІЇ. Шкільна влада не затвердила на новий 1929/30 рік учителів Луцької української ґімназії п. п. Кобилянського, Ґалана й Жигалевича, українців з Галичини. Не затверджено також і директора Шкляра, цілковито „льояльного“ (член Рідної Хати й наказної ради братства). П. Шкляр переходить на посаду вчителя семинарії до Острога.

ВІЧА ОДИНКОВЦІВ. Щоб показати хлібодавцям якусь роботу, посли з одинки, в тому числі українці Богуславський і Сегейда, улаштували ряд віч по містах Волині: в Володимирі, Здолбунові й інш. Усіх можна було побачити на вічах, крім наших селян: трохи урядовців, трохи жидів, москалів і трохи ріжного міського шумовиння, що шукає „хапатні“.

„СПІВПРАЦЯ“. Наказна рада Луцького Братства, призначена воєводою, віддала частину брацької землі в аренду б. начальникові дефензиви, добре відомому на Волині з великих політичних процесів.

МУКИ СІЛЬСЬКИХ ГОСПОДАРІВ. Члени Т-ва „Сільський Господар“ дубенського повіту зголосили до староства заложення філії Т-ва. Коли пройшов законний 3-тижневий речинець (понад місяць), староство повідомило заложителів, що не може представити воєвідству їхнього зголошення, бо буцім-то бракує де-яких відомостей та що вони не можуть скористати з § 13 розпорядження Ґенерального Комісара Східних Земель, який управнює заложителів після трьох тижнів розпочати діяльність. З огляду на те, що в актах є всі необхідні дані та що пройшов 3-тижневий речинець, заложителі внесли відклик до воєвідства, домагаючись визнання Т-ва правно існуючим.

ПІДТРИМКА РОСІЯН. Щоб гальмувати український національно-культурний рух, урядові чинники сильно підпирають москалів, яких повно в усіх установах. У той час, коли для української ґімназії в Луцьку не затверджуються вчителі, росіянам не тільки всіх учителів для їхньої ґімназії затвердили, але ще дали концесію на відкриття в Луцьку російської початкової школи.

„НАРОДНІЙ ДІМ“ У КРЕМЯНЦІ. Кремянецька „Просвіта“ купує площу під „Народній Дім“.

Свято посвячення могили в Боратині пов. Сокаль.

Заходами місцевих громадян висипано пропамятну, прегарну могилу упавшим співгромадянам. На могилі уміщено тяжку камінну плиту з відповідним написом. Власти веліли усунути цю плиту, як „протидержавну“. Посвячення могили мало відбутися дня 30-го червня ц. р., але релігійний обряд ударемнила поліція не допускаючи на цвинтар процесії. Посвячення назначено вдруге на день 28-го липня. На це свято прибув ос. Кохан, який передше інервенював в старостві в Сокали. Свято випало величаво. Доооколичне священство на чолі з о. дек. Ґалою з Белза і понад 2000 громадян з поблизьких сіл вшанували гідно память Героїв. Найбільша заслуга у збудованні памятника належиться „Комітетові для вшануваня памяти поляглих“.

Бурі, зливи, гради.

В Бібреччині шаліла оноді страшна буря, яка вивертала дерева з корінням. Град величини курячих яєць повибивав в Кологурах і Синявці вікна в хатах. Знищення захопило до 1200 морґів землі. Найбільше потерпіли селяне з Кологур і Соколівки.

Над Станиславовом обірвалася 7. ц. м. хмара. Вода заляла вулиці міста до висоти одного метра. Були залляті всі пивниці і сутерини. Шкоди величезні.

Ріка Бистриця піднеслася на 3 і пів метра та вийшла з берегів і заляла цілий ряд сіл і міст та величезні простори піль. Через Солотвину плила вода висотою пів метра. В Харльовій втопилося четверо людей.

Черемош також піднісся на 2 і пів метра. Градова буря знищила понад Черемошом на половину тютюневі плянтації.

В Тернопільському воєвідстві наробили багато шкід громи, від яких згинуло в ріжних місцях кілька осіб і згоріло кільканадцять господарств. В бучацькому повіті град наробив великих шкід на 600 морґах поля. Над Чортковом обірвалася хмара, а вода заляла 10 домів. На лінії Борщів—Іванє Пусте вода підмила залізницю, наслідком чого перервано на якийсь час залізничий рух.

Великі бурі і зливи з градом навістили багато околиць в цілій Польщі. Шкоди обраховують на ґрубі суми.

НОВИНКИ.

— **Грім-лікарем.** Досі ми знали, що коли зачепив кого грім то амінь. Тепер показується, що грім може також піднести на ноги. Один пан, що окалічів на обі ноги, сидів собі підчас громовиці на ґанку. Нараз на ґанок заблудив грім; побігав собі по ґанку і зовсім вриголомшив каліку. Але згодом каліка очуняв і встав зовсім здоровий. Грім вилічив його з каліцтва. — Така чудасія сталася — в Америці.

— **Нові гроші.** В обігу появилися вже нові польські гроші ніклеві по 1 і срібні по 5 зол. Але рівночасно і фальшівники випустили свої гроші по 1 зол. Фальшівки є відливом цинку, олова і цини. — Бережіться фальшівок!

— **Забобони** існують не лиш у нас. У Франції є аж 35.000 фахових ворожбитів. Були би цього люде не знали, колиб уряд не наложив на ворожбитів податку. А так — нарахували цілу купу ще й трохи.

— **Нема в списку.** Староство в долині не дало дозволу Читальні Просвіти в Тяпчи на виставу „Трьох до вибору“, бо тої штуки нема в списку цензурованих штук. Цікаво, як цю штуку грали безліч разів по цілій Галичині, коли її нема в списку?...

— **Американські міліонери** вже набулися в Рад. Союзі і поїхали домів. Більшовики надіялись, що та візита дасть їм полекші в добуванні кредитів, але — марна надія. Американські маґнати, призвичаєні до американських вигід, вивезли з Рад. Союзу погані враження. Оповідають про страшну дорожнечу в Рад. Союзі і про загальне пригноблення тамошніх громадян. Підмітили вони також добре, що їх возили залізницями з шиком, але своїх громадян більшовики возять знищеними і брудними поїздами.

— **35 нових часописів** повстало в Польщі на протязі місяця липня. Є це зайвий доказ великого значіння часопису. Це повинно би і в нашому народі збудити більше зацікавлення своїми часописами і їх підтримкою, щоби вони могли як слід сповнювати своє тяжке завдання.

— **Вибух на пароплаві** в Ню-Джерсі біля Ню-Йорку викинув з покладу 45 чоловік залоги до води. 2-ох моряків згинуло, а 12 тяжко ранених. Причина вибуху невідома.

— **800.000 робітників** застрайкувало в окрузі Калькута в Індіях. В сутичці зі страйколомами полялася кров. Забито 4-ох робітників.

— **Не знаєш, що робити, то повісся!** В Німеччині вийшов закон, який грозить карою арешту тому, хто намовляє другого до самогубства. Німецька преса домагається скасовання того закону, доказуючи, що коли кому радиться повіситися, то він як раз не повіситься.

— **1,700.000 безробітних** нараховано в Рад. Союзі в місяці травню ц. р. Як на робітниче царство, то це трохи за богато.

— **Горівку конфіскують.** Американці заарештували на своїх водах анґлійський пароплав з горівкою. Великий запас горівки сконфісковано.

— **І досі людьми торгують.** Одна французька літератка побувала в Арабії в місті Аджедда і довідалась, що за 100 фунтів штерлінґів можна там купити дуже гарну жінку. Там ще досі є невільництво.

— **Люди ще не знають зеллі.** Російський учений відкрив у північно-східньому Сибірі нове пасмо гір висших, як наші Карпати. Досі на мапі значилася там низина. В горах живуть півдикі люде. В ріках тих гір є золото і плятина.

— **Урльоп для жінок.** Румунська жіноча ліґа веде велику пропаґанду за тим, щоби замужним жінкам і матерям дітей законом забезпечено кожного року одномісячний урльоп.

— **Комендант „Стшельца“ хотів забити старосту.** Ломжинський староста звільнив є посади коменданта „Стшельца“ в Ломжі (Конґресівка). Комендант поїхав на село, де староста був на урльопі, і в розмові з ним стрілив до нього двічи з револьвера. Але, що комендант „Стшельца“ був пяний, то старості не сталося нічого, а револьверові кулі завели коменданта на посаду — до тюрми.

— **На жито** нема заборони вивозу заграницю. Його можна вивозити без ніяких обмежень і тому треба надіятися, що на жито буде добра ціна.

— **Де люди находять смерть** Ґрупа туристів на Сицилії (Італія) хотіла подивитися на схід сонця з вершка вулькану Етна На горі попали в клуби диму, попілу і ґазів, наслідком чого 2 особи згинуло, а 4 поранено. — В Норимберґії (Німеччина) побилося дві політичні ґрупи. Від револьверових стрілів згинула жінка, яка випадково проходила біля місця бійки. Тяжко ранений один з воюючих. — В Люблині збунтувалися вязні. Підчас успокоювання бунту одного вязня застрілено. — В Еспанії на лінії Робат-Тулюза впав пасажирський аериплян. Пільот згинув. — В Катовицях самохід наїхав на дві жінки. На щастя скінчилося це лиш тяжким покаліченням обох жінок. — В Прохупську (Чехія) повішено злочинця, якому показано 32 морди. — Професор праського університету Гіпль скочив з 3-го поверха і забився. Причина самогубства — невилічима хороба. — В Варшаві завалилося руштовання при надбудові камениці. Скінчилося це тяжкими ранами кількох робітників. — В Соснівци, воєв. Радом отроїлося 9 осіб денатурованим спіртом. 3 особи померло. — В хшанівському повіті забив грім робітника, що віз на поле гній. — У Франції літак впав до ріки Секвани. 2-ох летунів утопилося, один тяжко поранений. — В Мексику побилося дві ферми за межу. 2 особи забито, а 17 поранено. — У шлеській копальні в Германіцах Дол. вибухла бензинова мямпа. Згинуло 26 людей. — У французькій копальні в Ескартель вобух ґазів убив 23-ох робітників. — В Бельґії впав горіючий літак на робітничий барак. Летуни вирятувалися при помочи легкопадів (охоронних парасоль), а в бараку 1 робітник згинув, а 2-ох тяжко поранено.

Дописи.

НОСОВИЦЯ НА ДУБЕНЩИНІ. **Що таке?** В Носовиці влаштував посол Сель-Робу Чучмай справоздавче віче. Народу зібралося багато. От і почали сельроби, що вони за землю і волю, за відібранням землі від поміщиків, щоби її передати бідним і т. д. Перше говорили про чужих поміщиків, а потім почали шукати і своїх та й зачислили до них і б. сен. Черкавського, який нічого немає. Багато нісенітниць плели. Але найшлись люде, що сказали сельробам не одне „тепле“ слівце. Де — казали — є справжні українські посли, там є кружки „Сільського Господаря“, „Просвіти“, „Луги“, „Соколи“, а де працюють сельроби, там нема нічого. Була на Дубенщині одна Просвіта і тої тепер нема. Незадоволений поїхав посол сельроб, а люде розходилися з віча і один другого питав: що таке? — А таке, що поволі спадає з людських очей сельробівська полуда.

ПАНАСІВКА, ПОВІТ ЗБОРІВ. **Зацікавлення працею послів.** Перед війною була в нас читальня Просвіти, свій склеп і село йшло скорим кроком вперед. Війна знищила все; ціло вийшла одна церква, а з сільських будинків і сліду не було. Поволі люди трохи відбудувались і почали братись знов до громадської праці. Що наші селяне своє завдання зрозуміли, то показали при виборах до сойму і сенату; майже всі свої голоси віддали на ч. 18. — Дня 9. 7. ц. р. приїхав до нас несподівано сенатор Кузьмин. Наші господарі, господині і хлопці покинули свою важку працю, а кількох господарів затрималось фірами їдучи в поле і казали оден другому: роботу можна ще й завтра зробити, а вибраного нами пана сенатора не можемо бачити і чути що дня. Тож в кількох хвилях заповнили наші громадяне досить просторy хату, де відбулась довірочна нарада і справоздання з соймової праці наших послів. Всі були дуже вдоволені, а при тій нагоді зложили на руки сенатора письменні зажалення проти ріжних надужить, які діються тут досить часто. — За труд і щиру працю для добра українського народу складають громадяне Панасівки всім нашим послам і зокрема п. сенаторові Кузьминові гарячу і щиру подяку.

СОРОЦКО, ПОВ. СКАЛАТ. **Щедрі жертви наших в Америці для Сороцка.** Виділ Читальні „Просвіти“ в Сороцку іменем усіх товариств в селі, складає щиру подяку братам односельчанам і іншим жертводавцям з Філядельфії в Америці за суму 175 долярів прислану на фонд духової орхестри, з закликом: „Хай наша пісня лунає по цілій Україні і по всему світу“. — Постараємося, щоби Ваш клич перевести в діло, а за свідомість і орґанізацію нашої громади, про котру запитуєте і кладете нам на серці, ми не червоніємо. Гідні жертводавці мають в нашому селі гідних наслідників і орґанізаторів. — Поіменно жертводавці зложили в долярах: Никола Крезентор 20, Никола Самбір 15, Теодор Свистун, Василь Граб, Павло Тимчак, Василь Гнида, Іван Ковтун і Михайло Ванчура по 10, Петро Філь, Павло Ковтун, Павло Вальчак, Димитро Гнида, Мартин Лошньовський, Теодор Сагайдак, Петро Мудрий і Петро Ковтун по 5, Петро Шкіра і Олександер Петрович по 4, Евстахій Воробець і Михайло Воробець по 3, Іван Стахович, Онуфрій Матковський, Іван Ґреськів, Ілля Затонський і Павло Швалюк по 2, Михайло Коцюк, Йосиф Буката, Марко Саґан, Іван Нидза, Евгенія Задорожна, Теодозія Ковтун, Антін Лошньовський, Іван Хавлюк, Іван Метельський, Никола Зубик, Йосиф Козак, Петро Протасевич, Василь Жулківський і Олександер Коник по одному долярови і Іван Слободян 50 цент. — Збірку переслали Теодор Свистун і Василь Граб. — Американські часописи проситься про передрук. — Сороцко, дня 2. серпня 1929 р. — За виділ Читальні Просвіти: о. Андрей Сумницький, м. голова. Петро Каракуць, секр.

В справі реєстрації воєнних інвалідів.

Тисячі інвалідів і їх родин не побирає інвалідської ренти тому, що не зголосилися 1922 р. На домагання українських послів ухвалив польський сойм законом з дня 7. березня 1929 р. про додаткову реєстрацію воєнних інвалідів. До цього закону вийшли три виконуючі розпорядки а саме: розпорядок з дня 15-го червня 1929, розпорядок з дня 6-го липня 1929 р. і розпорядження міністра праці і суспільної опіки з дня 23-го липня 1929 р.

Тому, що тут розходиться про заосмотрення кількох тисяч воєнних інвалідів української національности, подаємо блищі інформації.

Хто має право реєструватися?

Мають право зголоситися до реєстрації, а тим самим домагатися признання їм інвалідської ренти: 1) Воєнні інваліди зі світової війни, які не одержують інвалідського заосмотрення тому, що запізно зголосилися. 2) Воєнні інваліди, які повнили військову службу в армії отамана Петлюри в часі від 17-го квітня до 17-го березня 1921 р. і в тому часі стали воєнними інвалідами. (Саме в тому часі от. Петлюра був союзником Польщі). 3) Воєнні інваліди польської армії, які запізно зголосилися про признання їм інвалідського заосмотрення. Деякі українці, що служили у польській армії в мирному часі, стали наслідком нещасливих випадків воєнними інвалідами, а тому запізно зголосилися і не одержують інвалідського заосмотрення. 4) Вдови і сироти по таких воєнних інвалідах, що ізза спізненого зголошення не побирали інвалідської ренти. Таких випадків є у нас дуже багато. Багато інвалідів, не одержуючи ніякого заосмотрення, померло з голоду і холоду. Тепер їх рідня може добитися для себе признання заосмотрення.

Час реєстрації.

Реєстрація інвалідів мається відбувати в часі від 1-го липня 1929 до 31-го грудня 1930 р. Хто не зголоситься в тому речинці, тратить вже невідклично право на інвалідське заосмотрення.

Де мають воєнні інваліди зголошуватися до реєстрації?

Реєстрацію переводять при повітових старроствах уряди звані рефератами для справ воєнних інвалідів. Однак тільки при деяких старроствах є реферати для інвалідських справ. Українське товариство допомоги інвалідам подало в українській пресі ті уряди, які переводять реєстрацію воєнних інвалідів для поодиноких повітів і тому ми цього не будемо повторювати вдруге.

Зразок зголошення до реєстрації.

До Повітового Старроства
(реферат воєнних інвалідів)
в . . . . . .

Підписаний (імя і прізвище) воєнний інвалід б. австрійської армії, уроджений дня . . . . 1 . . . року в (. . . . громада) . . . . повіту, приналежний і замешкалий в . . . . прохає на основі закону з дня 7-го березня 1928 р. зареєструвати його як воєнного інваліда і признати йому інвалідське заосмотрення.

Підписаний служив при . . . . . полку, був ранений (описати в який спосіб, зглядно захворів) в місяці . . . . року . . . . (подати де — на італійськім чи російськім фронті), лічився в шпитали в . . . . . був звільнений з військової служби дня . . . . року . . ., був признаний воєнним інвалідом рішенням . . . . . (чиїм) з дня . . . . року . . . ., одержував ренту за австрійських часів аж до розпаду Австрії. (Коли не одержував ренти, слід подати чому. Пр. Був супровітований перед самим розпадом Австрії, або був в неволі і т. ін.).

До реєстрації інвалідів в попереднім речинци не зголосився наслідком незнання розпорядків і правних постанов.

На доказ інвалідства і звязку його з військовою службою залучає слідуючі інвалідські грамоти (Вичислити їх. Колиж інвалід не має інвалідських грамот, слід написати чому, чи їх не одержав, чи загубив чи зайшло що іншого).

З браку документів покликує підписаний на доказ інвалідства і звязку його з військовою службою слідуючих свідків: (Слід подати імена і прізвища найменше двох свідків і їх точну адресу).

Підписаний є жонатий (безженний), має на одержанню жінку і діти в віці від . . . . до літ, при чому не має ніяких засобів удержання на виживлення родини.

В виду представленого стану справи підписаний прохає признати йому і його родині інвалідське заосмотрення.

. . . . . . (місцевість) дня . . . . 1929 р.
(Підпис)
(Точна адреса) . . . . .
. . . . . Залучників.

Пояснення до зразку зголошення.

Дуже важним є устійнення причинового звязку між каліцтвом (хоробою) і військовою службою, бо від цього залежить признання інвалідського заосмотрення. Виконуючий розпорядок з дня 6-го липня 1929 р. каже, що причиновий звязок устійнюється при помочі військових лікарських свідоцтв, шпитальних оречень, посвідок шпиталів про перебування в них інвалідів на лічeнні, шпитальні записки про перебіг хороби, урядові посвідки про довершені досліди хороби (пересвітлення апаратами Рентґена, досліди крови, мочу і т. д.), урядові лікарські посвідки і т. п., інвалідські книжочки і леґітимації, свідоцтва цивільних лікарів, в яких лічився інвалід і т. п.

Коли інвалід ізза яких небудь причин не має в горі наведених грамот, то можна покликатися на вbelieve віродостойних свідків, які мають ствердити каліцтво (хоробу) і звязок його з військовою службою.

Свідки, яких подасть інвалід в свойому зголошенню, переслухує суд на домагання військово-лікарської комісії. Зі сказаного слідує, що чим більше і ліпші грамоти долучить інвалід до свого зголошення, тим певнійше і скорійше одержить він інвалідське заосмотрення.

Дуже трудно одержати інвалідське заосмотрення тоді, коли утрата спосібности до праці наступила наслідком таких внутрішних хоріб як сухоти, умові хороби і т. п., бо тоді незвичайно тяжко виказати причиновий звязок між хоробою, а військовою службою.

Як старатися про інвалідські грамоти?

Інвалідські грамоти богатьох інвалідів находяться дуже часто не в руках інваліда, а по ріжних урядах, шпиталях і т. п. Тепер відписи зі всіх урядів і шпиталів розділено і переслано до повітових референтур для справ воєнних інвалідів, однак це відноситься лишень до тих грамот, які находилися в межах польської держави. Інваліди мусять старатися видістати їх через польські консуляти в чужих державах.

Подаємо список цих консулятів:

1) Австрія — Польський консулят, Wien III. Rennweg 1.

2) Чехо-Словакія. — Польський консулят, Praha — Smichow, Stefanikowa 46.

3) Угорщина — консулярний виділ при польському посольстві, Budapest, Orszaghaz utka 15.

4) Італія — консулярний виділ при польському посольстві, Roma, Piazza Campitalii 3.

5) Югославія — консулярний виділ при польському посольстві, Belgrade, krunska 58.

6) Румунія — консулят польський, Bucuresti, Strada Popa Tatu 47.

Коли прим. інвалід був на лїченню в шпиталі в Братіславі, то пише до польського консуляту в Чехословаччині, подає час лікування, назву шпиталю і військового відділу, при якім служив, і прохає прислати йому відписи лікарських шпитальних свідоцтв. Так само поступається тоді, коли інвалідські грамоти виставили військові власти, яких осідок находився поза теперішніми межами польської держави.

Зголошення про реєстрацію слід вносити вже тепер, а лишень покликатися в ньому на це, що поробилося заходи, щоби видістати інвалідські грамоти. На кожний випадок слід покликатися і на свідків, бо може і таке трапитися, що інвалідських документів не вдасться роздобути.

В якій мові вноситься зголошення.

Зголошення про реєстрацію можна вносити в українській мові, бо вноситься його до старроства, видає рішення про ступінь нездібности військово-лікарська комісія при старростві, а признає заосмотрення скарбова влада. А політична й скарбова влада I. і II. інстанції є обовязані на основі закону про мову приймати прохання в українській мові.

Від якого часу належиться зареєстрованим інвалідам інвалідське заосмотрення?

На основі закону про додаткову реєстрацію належиться інвалідське заосмотрення інвалідам і їх родинам від першого дня того місяця, що слідує по внесенню зголошення про реєстрацію. Значиться, коли інвалід зареєструвався дня 15-го липня, то інвалідське заосмотрення одержить від 1. серпня, хотяйби саме признання заосмотрення наступило щойно в грудні.

Хто рішає про відсоток нездібности до зарібкової праці при признанню інвалідського заосмотрення?

Військово-лікарська комісія при старростві на внесок лікаря, що урядує при рефераті справ воєнних інвалідів, рішає про висоту нездібности до праці воєнного інваліда. Признає інвалідське заосмотрення скарбова влада. Так від рішення військово-лікарської комісії, як і від рішення скарбової влади можна внести відклик, але інформації про те подамо іншим разом.

Аґітація польських інвалідських товариств.

Польські інвалідські товариства розвели живу аґітацію за вписуванням українських інвалідів до тих товариств. Деякі наші інваліди думають, що скорійше одержать інвалідське заосмотрення, коли впишуться до польських товариств. Тимчасом приналежність до польських товариств не має нічого спільного з признанням інвалідського заосмотрення, і тому наші інваліди зовсім непотрібно видають гроші на вписове і членські вкладки до польських товариств.

За Відділ правної поради Народньої
Канцелярії У. Н. Д. Обєднання
посол Володимир Целевич.

Цьогорічний врожай.

Помимо гострої зими і спізненого літа врожай заповідається середній. Жито представляється гірше лише пізне, а взагалі є менше видайним, як пшениця. Ячмінь є гірший, як в минулому році. Пошкодили йому спеки і зливи. Овес є дуже добрий. Картоплі заповідаються добрі. Дехто рахує в загальному навіть на дуже добрі висліди врожаю. Але жадного врожаю не будуть мати ті, кому добро знесла вода, або вибив град.

Як виглядала би війна в 1919 році.

Світова війна скінчилася в 1918 р. і нікому в голову не входило, як вона виглядала би, колиб протягнулась до р. 1919. Кожний, чи виграв, чи програв, лекше вздихнув, коли почув, що вже кінець тій безпримірній різні.

Але тепер виявилось те, що ще до недавна було тайне; виявились тайні накази і пляни великих держав, що стояли проти Німеччини. З тих документів видко, що війна в 1919 р. щойно булаб справжнім страхіттям.

Вже до 1. I. 1919 р. Америка мала би 4 міліони боєвого війська, а на протязі 1919 р. моглаб поставити його 10 міліонів і то все молодих вояків від 20—30 літ. Америка доставляла на фронт 10.000 танків і 1.000 готових гармат та матеріялів на 11.000 гармат, які мали би зробити французькі та анґлійські фабрики; крім того доставляла 10.000 літаків. Анґлія дала би в 1919 р. 7.160 танків тяжких і середніх і до 10.000 легких.

Наступ антантських військ виглядав би так: На просторі 300—400 кільометрів суне вперід 10.000 тяжких танків, які охороняє сильний гарматній вогонь. За танками йде американська, анґлійська й французька піхота, а за нею 10.000 легких самоходів з амуніцією і харчами для війська. Рівночасно горою летить на ворога ціла повітряна фльота. — Що ділялось би там, куди сунулаб та страшна воєнна машкара, годі собі навіть уявити.

Ціни у Львові.

Збіже Пшениця 44·50, жито з 1928 р. 26·25, ячмінь 23·25, овес 21·00, гречка 31·25, кукуруза 27·50, сіно солодке 7, солома прасована 5. Ціни найвисші на стації заладовання.

Гроші. Доляр амер. 8·88, канад. 8·80, чеська корона 0·25, австр. шілінґ 1·25, лей 0·05, французьк. франк 0·34, швайц. фр. 1·71, фунт штерл. 43·50, червінець 20.

Видає С-ка „Діло“, зап. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма — З друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.